פרץ

איבער אַ שמעק־טאַבאַק

אַז דער בעל־דבר איז געזעסן, אַ פֿוס איבער אַ פֿוס, מיט אַ ליבלעך־זאַטן שמייכל, און האָט גלאַט אַזוי, האַלב געגעצנדיק געבלעטערט אין קאָנטאָ־בוך פֿון לעבעדיקע נפֿשות, האָט ער פּלוצלינג אַ פּאַטש געטון מיט די הענט.

ער איז צוגעקומען צום כעלעמער רבס קאָנטאָ — און קיין תּמונת אות — אַ ליידיק בלאַט.

אויפֿן פּאַטש, פֿאַרשטייט זיך, זענען זיך דערווייל אָנגעלאָפֿן גיהנום־לאַפּיטוטן; זיי שטייען אין טיר, ווי די כּלבים, מיט די צונגען אַרויס, און וואַרטן אויף אַ באַפֿעל.

— שיקט נאָר — הייסט דער בעל־דבר, — עמעצן אַרויף געוואָר ווערן, צי דער כעלעמער רב האָט אַריכות ימים.

די לאַפּיטוטן פֿאַרשווינדן אַזוי שטיל, ווי זיי זענען געקומען, און עס גייט נישט אַוועק קיין פֿערטל שעה, קומט אַ תּשובֿה: געווען אין קאַמער פֿון לעבן; דעם כעלעמער רבס פֿאָדים — כּמעט נישט מיטן אויג צו דערזען — היינט־מאָרגן רופֿט מען אים!

— זאָל אַריינקומען דער שרייבער!

טאַנצט אַריין אַ גאָל־קעפּיק שרייבערל, מיט רויט־לויפֿנדיק־לוסטיקע אייגעלעך, הינערשע פֿיסעלעך. אַ קידה אַהין, אַ השתחוויהלע אַהער; גיט זיך אַ זעץ אַוועק אויף דער שוואַרץ־ברענענדיקער סמאָלע־פּאָדלאָגע אויף טערקיש — די פֿיס אונטער זיך; כאַפּט אַרויס פֿון אַ י י ן זייט בוזעם־קעשענע כּלי־כּתיבֿה: אַ נייע קראָענע פֿעדער פֿון דער נאָדל; אַ טינטער מיט רויט־זינדיק בלוט, אָפּגעצאַפּט פֿון הבא על הערוות, פֿון דער צווייטער זייט, און וויקלט אויף אַ פֿריש אויסגעאַרבעט שטיקל אַפּיקורסוס־הויט, שפּייט זיך אָן אויף דער יד און וואַרפֿט אַן אונטערטעניקסטן בליק צום בעל־דבר: פֿאַרטיק!

גיט זיך דער בעל־דבר אַ בייג אויס אויף דעם פֿאָטער־שטול און דיקטירט. דאָס שרייבערל שטרעקט אַרויס אַ צונג און מאַכט אַ צוק נאָך אַ צוק. די פֿעדער לויפֿט און סקריפּעט, און צום בית־דין של מעלה גייט אַ ראַפּאָרט כּהאַי לישנאָ:

„היות, אין פּסוק שטייט: אין אדם בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא... און דאָ איז פֿאַראַן אַ כעלעמער רב, וואָס שטייט מיט איין פֿוס ביים קבֿר, און זיין בלאַט איז ליידיק! על כּן, אויב מען וויל, עס זאָל בלייבן „משה אמת ותורתו אמת" — זאָל מען דעם כעלעמער איבערגעבן אין בעל־דבֿרס רשות היינט"...

קומט, נאָך אַ קורצן ישובֿ, פֿון בית־דין של מעלה אַ תּשובֿה: „עיין איובֿ, קאַפּיטל א'".

פֿאַרשטייט שוין דער בעל־דבר, וואָס מען מיינט: טו מיט אים — הייסט עס, — וואָס דו ווילסט, „רק את נפשו שמור" — לעבן זאָל ער, ווי לאַנג עס איז אים באַשערט.

איז אָבער נישט אַזוי לייכט, ווי עס רעדט זיך.

קיין אשה האָט דער כעלעמער רב, לא עליכם, נישט; מכּמה שנים אַן אַלמן, קינדער — אויסגעגעבענע, און „לא יומתו אבות על בנים", יחזקאל האָט געזאָגט — פֿאַרפֿאַלן! פֿון שאָף און רינדער איז אַוודאי נישט צו רעדן — קיין פּיצל ציג נישט צומאָל! אַ הויט האָט דער כעלעמער רב סיי־ווי־סיי נישט קיין ריינע, האַלט זיך, נעבעך, אין איין קראַצן... און גלאַט — נעמען אַ כעלעמער רב מיט יסורים!

— עפּעס אַ תּאוהלע — טראַכט דער בעל־דבר און באַלעקט זיך, שטרעקט אויס די האַנט צום טיש, רירט אָן דאָס גלעקל פֿון אַ חקרנישן שאַרבן־קאָפּ — אַ פֿולע שטוב לאַפּיטוטן!

— וועמען וועלן מיר שיקן און ווער וועט אונדז גיין אַראָפּצופֿירן דעם כעלעמער רב פֿון וועג?

ווערט אַ געשריי: איך, איך, איך —

אַלע ווילן! מען ווייסט, אַז פֿאַר אַזוינע קונצן וואַקסט מען, ווי אויף הייוון.

אַהער און אַהין, ס'קאָן קומען צו אַ געשלעגעריי, בלייבט: אַ קלפּי. פֿאַלט דער גורל אויף צוויי לאַפּיטוטן, ווינטש מען זיי מזל טובֿ, און זיי ווערן נעלם...

A PINCH OF SNUFF

Satan, the Evil One, the Enemy of Mankind, the Tempter and Destroyer, sat one day in his private office, idly examining his account book. He sat at ease, one leg dangling over the other, a kindly,complacent smile on his lips; and his fingers turned at random the leaves, which bore the names of all the living souls on earth.

And then suddenly his complacency vanished and he clapped his palms together: he had come upon the page bearing the name of the rabbi of Chelm, and it was as blank as blank could be.

At the sound of the clapped hands a host of demon flunkies came running and crowded the door, their tongues hanging out while they waited for a word of command.

"Send someone up," said Satan, "and find out whether the rabbi of Chelm has many years to live."

The demon flunkies vanished as swiftly as they had come. A quarter of an hour later the report was handed in from the upper chamber. The days of the rabbi of Chelm were numbered; the thread of his life, worn thin to invisibility, was about to snap. It might happen tomorrow, it might happen the day after.

"Send for the recorder."

Enter the recorder, a bald-headed little goblin, light-footed and merry-eyed. A bow, a scrape, a smirk, and he seated himself cross-legged, Turkish fashion, on the sulfur-smoldering floor; from one side he drew a bottle of blood-red ink reeking of sin and a new crow's feather, from the other a sheet of parchment made from the skin of an atheist. The recorder spat in his palm and threw a submissive look at his master. "Ready!"

Satan uncrossed his legs and leaned forward in his armchair. The Recorder stuck out a fiery tongue, the quill flew over the parchment, a report and claim were indited to the court of heaven:

"Whereas we are told in Holy Script, 'No man liveth who shall do good and no evil,'[1] and whereas there is among the living the rabbi of Chelm, who stands with one foot in the grave, and the debit side of his ledger is blank; therefore, in order that the Torah of Moses shall be true and shall remain true, let the Rabbi of Chelm be delivered into the power of the Evil One."

Back came the answer: "See the Book of Job, Chapter 1."

That case Satan remembered without difficulty: it meant he could do whatever he wanted with the rabbi of Chelm save that against the man's life he could not put forth his hand. Such as the rabbi's days were, few or many, they had to run their course.

But how was he to do with the rabbi of Chelm what he once had done with Job? For Job had been a mighty man of substance—and the rabbi of Chelm? A widower, alas, his children all married; and it is written in Ezekiel, "The fathers shall not die in place of the sons."[2] Nothing doing there. As for "flocks and herds of cattle"—the poor man hadn't even a goat for milk. Nor could Satan afflict him with boils—he had them already. What trials and torments could you visit on the rabbi of Chelm?

"Some little lust of his," murmured Satan, licking his chops. "Some tiny desire, some obscure appetite!" He stretched out his hand, lifted the bell, which was made from the skull of a sophist, and rang. The room was filled with demon flunkies.

"Whom shall we send to tempt the rabbi of Chelm from the true path?"

"Me! Me! Me!"

The competition is fierce, and no wonder: promotion awaits the demon who can pull this one off. There is almost a riot. Finally, they draw lots: a couple of minor imps get the lucky numbers, and they are off amid a chorus of "*Mazel tov!* Good luck!"

The sun shone brightly that day on the marketplace of Chelm, crowded with Jews who had nothing to do. They stood about in groups, buying and selling the skins of rabbits and hares that hadn't been caught yet, cases of eggs that hadn't been laid, timber from trees that hadn't been felled. Suddenly, the earth beneath their feet began to tremble, a crack of nearby thunder split the air, and a wagon burst into the marketplace, scattering Jews right and left. A strange and unknown wagon—and stranger still its behavior. High up in front stood the driver, a ragged cap on his head, a red belt about his loins, pulling like mad at the infuriated horses; behind him stood the passenger, in decent black gabardine and fur cap, holding the whip in his right hand and cracking it over the heads of the horses. The driver pulled the horses back, the passenger urged them on! Now and again the passenger drove his left fist into the driver's back; now and again he put his fingers to his lips and

אין אַ שײנעם העלן טאָג, כּעלעמער ײדעלעך דרײען זיך ארום אין מארק אָן פּרנסה... שטײען רעדעלעך און רעדן פון פּריצים וואלד און פעלד; פון פוירעשע „מעסטלעך", פעלכלעך, וואָס זענען נאָך אויף די האָזן, פון אײער, נאָך נישט קײן געלײגטע — גיט אונטער זײ פּלוצלינג אַ ציטער די ערד, און זי ציטערט; תּוך כּדי דבור הערט זיך אַ קנאַס, אײנער, דער צװײטער, ממש: אַ בליץ נאָך אַ בליץ — און עס יאָגט אָן אַ בויד און עס דונערן די רעדער... אַ װילד־פרעמדע בויד, פאַרשוימטע פערד, װי די אריות; און די בויד גיט זיך אַ לאָז דורכן מארק; קוים צײט געװען אָפּצושפּרינגען. און פון פאָרנט, בײ דער קעלניע, אויסגעבויגן ארונטער מיטן קאָפּ, שטײט, אָן אַ בײטש אין דער האַנט, אין אַ היטל מיט לאַפּן, מיט אַ רויטן גאַרטל איבער די לענדן, ארומגעדרײט די לײצעס ארום די הענט, אַ שמײסער, — ציט זײ אײן, די לײצעס, אַז מאַנכמאָל גיבן זיך די פערד אַ כאַפּ ארויס די קעפּ און אַ שטעל אויף די הינטערשטע פיס. און הינטער אים — שטײט אַ באַלעבאַטיש געקלײדעטער ײד — אַ קאַפּטאַן, סטראָקעס — יענע צײטן! — האַלט אין דער רעכטער האַנט די בײטש און קנאַקט איבער די פערד, אַז זײ גיבן זיך באַלד אַ לאָז אַראָפּ און פליען זװי אָדלערס — מיט דער לינקער האַנט קלאַפּט ער אַלץ נאָכאַנאַנד דעם שמײסער אין רוקן, און פון צײט צו צײט גיט ער נאָך מיטן מויל אַ פײף, אַז די פערד שפּרינגען פון דער הויט און ציען זיך אויס אינעם גאַלאָפּ, װי די שלאַנגען!

און דער שמײסער האַלט אין אײן שרײען: ײדן, בני רחמנים, ראַטעװעט! ײדן, בני רחמנים, ראַטעװעט!

נו, ראַטעװע! גאַנצע בינטן פונקען רײסן זיך פון אונטער די פּאַרקאָװעס!

יאָגט מען נאָך די בויד מיט צעשראָקענע אויגן, זאָגט מען: „השם ישמרנו", אַנדערע קלערן נאָך װעגן גומל־בענטשן. װײבער לויפן נאָך ארויס פון די קלײטן און שרײען: געװאַלד!

מוז אָבער די בויד דורכלויפן דאָס שעכט־הויז, גיבן זיך אַ לאָז ארויס כּלבים, און שפּרינגען די פערד אין די מאָרדעס; לויפן ארויס קצבים און העקער־יונגען, שפּרינגען צו און כאַפּן בײ די לײצעס — גיבן זיך די פערד אַ שטעל־אָפּ, אַז עס ציטערט אויף זײ די הויט פאַר שרעק, זענען די קצבים און די העקער־יונגען אויף דער בויד!

װאָס איז? װײזט זיך ארויס: אַ קלײן סיכסוכל... דער אָנגעטוענער װי אַ באַלעבאָס, מיטן לעדערנעם געלט־פּאַס אויף די לענדן, שרײט, אַז דער שמײסער איז משוגע געװאָרן, װיל דװקא פּאַשען, און ער אײלט זיך אויפן יאַריד מיט בריליאַנטן... קריגן די לײט אַביסל דרך־ארץ — און דער שמײסער טענהט, אַז נישט ער איז דער שמײסער, נאָר טאַקע יענע... אלא װאָס? אויפן װעג, אין װאַלד, קומען קומען זײ פון מרחקים און פאָרן קײן מרחקים, איז ער אים בײנאַכט אין װאַלד באַפאַלן, צוגעלײגט אַ מעסער צום האַלדז, גענײט, זיך איבערצוטון און ער װיל אים צוגזלען די בריליאַנטן, דאָס געלט, די בויד מיט די פערד... און יענער לײקנט אַלץ שטײן און בײן; להד"ם און להד"ם! — דרײט מען איבער די פערד און װאָגן, טרײבט קוים אָפּ די כּלבים און מען פאַרפאָרט צום רב.

הײבט זיך אָן אַ חקירה ודרישה, הערט דער רב אויס יעדן באַזונדער. לאָזט מען קודם אַרײן דעם טוען, דעם, װאָס איז אָנגעטאָן װי אַ שמײסער. הערט אים דער רב אויס, און זאָגט: אַ פּנים — גשמיות שבגשמיות! אַ לשון פון אַן אמתן בעל־עגלה... און דאָס קול אַלײן איז אויך נישט פון חדר ארויס... אַ קול פון װאַלד, פון פרײען װאַלד און — אויף סוסים!

פונדעסטװעגן חוקרט ער װײטער:

— װיפל סחורה האָט איר אין בויד?

— איך װײס? כ'פיר עפּעס חשבונות? אַן עם־הארץ בין איך, רבי! גאָט האָט געהאָלפן — האַנדל איך מיט בריליאַנטן!

— און װיפל געלט האָט איר אין בײטל געהאַט?

— איך צײל נישט; כ'װיל, ס'זאָל אַרײנקומען די ברכה...

דאַכט זיך שוין, זיכער אַ בלבול! דער רב, פונדעסטװעגן, קרעכצט אָפּ, און מען לאָזט אַרײן דעם צװײטן: אַ פּנים פון אַ בן־תּורה. דער רב גיט אים אַ כאַפּ אין לערנען, גיט ער אַ מיש אויס ש"ס ופּוסקים. נאָר אין מיטן דערינען גיט ער אַ זאָג: „רבי! װאָס טויג לאַנג טענהן, זעט!" — און ער גיט אַ שיט אויס פון גאַרטל: סאַמע גאָלדענע רענדלעך, רויטע פלאַמען קאָלערן זיך איבערן טיש — „און — העלפט פון די בריליאַנטן קריגט איר אויך, נאָר זאָגט, ס'איז מײן!"

גיט זיך דער רב אַ שטעל אויף, און גיט אַ קװיטש:

— גז — לן!

emitted a piercing whistle, which made the horses start as if they had been shot.

And meanwhile the driver was wailing at the top of his voice: "Jews! Have pity on me! Save me, Jews!"

But before anything could be done, the wagon had passed through the marketplace, followed by a stream of sparks. The onlookers stood paralyzed, murmuring, "God have mercy on us!"

The wagon drew near the slaughterhouse, where the huge dogs that hung about the place sprang at the horses' throats; the muscular butcher boys came running out, grabbed the reins, and were on the wagon in a trice. The crowd drew near.

What's the meaning of it all? Nothing much—just a little difference between the men on the wagon. The "passenger" in the decent black gabardine gasps that the driver has gone mad. He wants the horses to dawdle and graze when it's a matter of life and death to get to the next market town without delay and sell the package of diamonds. At the mention of diamonds the crowd falls back respectfully. But the next instant confusion returns. The "driver" begins to yell that he is not the driver at all. The other man is the driver. They've come a long way. In the middle of the night, the real driver put a knife to the real passenger's throat and forced him to give up the package of diamonds—and here they are! The passenger denies every word of it! He is the passenger; the other man is the driver.

Who's to make head or tail of it? The crowd pulls the wagon around and leads it with "passenger" and "driver" to the rabbi's cottage. Let him find out.

And the rabbi of Chelm interrogates each man separately and privately. The plaintiff first, the man dressed like a driver. And he talks like a driver too. And looks like one. Coarse, massive, ignorant. A man of the woods. A voice that no kheyder chant has ever tempered.

But that is not enough for the rabbi of Chelm. He cross-examines.

"What's the value of your package of diamonds?"

"Rabbi, don't ask me. I'm an ignorant man. Can't sign my name, can't add up a column of figures. But God has been good to me, and so I'm a dealer in diamonds."

"How much money is there in the bag the other man took from you?"

"Rabbi, I never count my money. You know—it's bad luck."

The man is sent from the room. He's a wealthy merchant. Unbelievable! But the rabbi of Chelm sighs a heartbroken sigh for the wickedness of the world and asks that the other man, the "passenger," be sent in. And what a difference! From top to toe the man of learning. The rabbi feels him out with half quotations; the man caps them instantly, Talmud and commentaries. "Rabbi!" cries the man. "What's the good of all this? I'm in a hurry! Here!" And opening the bag, he pours out on the table a heap of diamonds mixed with gold coins—blazing diamonds and flaming gold. "Half yours and half mine, if you say it's all mine."

A faint scream from the rabbi's lips: "Robber!"

The crowd breaks in the door. Where's the "driver," where's the "passenger," where the diamonds and the coins? Gone like wisps of smoke! And all Chelm mutters: "Magic! Or a nightmare! God have mercy on us all!"

Meanwhile, below, Satan is furious:

"Imbeciles! Clumsy dolts! Maybe he's not beyond being bribed, but not that way. Not in the open, with a chance of being found out. Do you take him for an idiot?"

The two stupid imps are sentenced to a year of their own sulphur and brimstone. A second meeting is called. This time there is less enthusiasm, no yelling of "Me! Me! Me!" An elderly demon with a clear head and a long record accepts the assignment.

Autumn days in Chelm, between the New Year and the Day of Atonement: the penitential days, the time of the soul's reckoning and of decisions in heaven. The mud lies knee-deep in the streets of Chelm, the skies above are disconsolate. And a beggar man, all skin and bones, God help us, comes into the town limping on crutches and drags himself from house to house, from shop to shop. At every tenth door he gets a crust (and he has no teeth), and at every twentieth door a battered and faded kopeck, which almost slips out of his palsied fingers. Not that Chelm is uncharitable, but it is amply stocked with paupers of its own, paupers of standing, respectable paupers, the kind who starve in silence, widows and orphans of rabbis, relicts of teachers and beadles and saints.

The newcomer crawls from house to house the first day, the second, the third. The cold and wet go through him; the soaked and dripping lining sticks out of his tattered coat; his eyes sink deeper and deeper into their sockets. And then suddenly he falls down right in the middle of the marketplace, foaming at the mouth. A crowd gathers about him. One person dashes water in his face, a second brings a cup of raisin wine, a third brings a knife to force between his teeth. Meanwhile, there are some who scream, "Chelm is Sodom and Gomorrah!" The beggar man is obviously dying.

God in heaven! They can't let him die in the street! On the other

(2)

לויפט דער עולם אַריין — ווישט מען זיך די אויגן: ווו טועט, ווו נטען, ווו רענדלעך? — נעלם געוואָרן, נישטאָ קיין בויד, קיין פערד — די ערד האָט זיי איינגעשלונגען!

קלערט כעלעם: צי איז עס געווען אַ חלום, צי, רחמנא לצלן, אַ כישוף!
דערווייל פרעגט מען אַ תשובה דעם בעל־דבר.
זאָגט ער:

— שוטים! חורש וואָלט ער אפשר גענומען, אָבער נישט ביי אַ מלתא דעבידא לגלויי! — עס וואָלט אַמאָל אַרויס, ווי בוימל אויפן וואַסער... מען וואָלט אים אָפּגעצויגן און נאָך אַריינגעזעצט אין תפיסה! אַ נאַר איז ער!

זעצט מען איין די נאַרישע לאַפּיטוטן אויף אַ יאָר קוילן מיט סמאָלע! מאַכט מען נאָך אַן אסיפה, שרייט מען שוין נישט: איך, איך! נאָר צוויי פון די גרעסערע, איינער עפּעס אַ גרויסער חריף, דער צווייטער — אַ זקן ורגיל, נעמען אויף זיך די זאַך...

צווישן ימים־נוראים, אַ קאַלטער, חושכדיקער רעגן־טאָג; כעלעם זוייקט זיך אין בלאָטע, דער הימל, איבער אים, טריפט מיט מרה־שחורה, קומט אָן צוגיין עפּעס אַ ייד אַ בעטלער, הויט־און־ביין, רחמנא לצלן... אָן אויסגעהונגערטער און אויף קוליעס, איין פוס — אונטער זיך... שלעפּט ער זיך פון הויז צו הויז, פון טיר צו טיר, פון קלייט צו קלייט... און באַקומט אין צענטן הויז אַן אַלט שטיקל ברויט, צו וועלכן ער האָט גאָר קיין ציין נישט; אין צוואַנציקסטן — אַן אָפּגעריבענעם גראָשן, וואָס גליטשט זיך אויס פון דער האַנט אַרויס, — כעלעם דאַרף נישט קיין פרעמדע קבצנים, האָט היימישע און בכבודיקע, און אַלערליי באַהאַלטענע אָרימעלייט, אַלץ אַלמנות ויתומים פון שוחטים, דיינים, רבנים און אַנדערע כלי־קודש...

שלעפּט ער זיך אַזוי אַרום, איין טאָג, דעם צווייטן טאָג, — די נאָסקייט און די קעלט נעמען אים דורך; די וואַטע, וואָס קריכט פון מלבוש אַרויס — טריפט, די אויגן קריכן אים פון די לעבער אַרויס; און פּלוצלינג, אין מיטן מאַרק — דער ייד פאַלט! איין קוליע — רעכטס, די צווייטע — לינקס, און ער ליגט אין דער מיט — און שוים איבערן מויל...

יידן בני רחמנים לויפן, מן הסתם, צו, דער — מיט וואַסער און שפּריצט, דער — מיט אַביסל ראָזשינקעס־ווײַן, יענער — מיט אַ מעסער, די ציין אויפצורייסן און אַ פּאָר טראָפּנס אַריינצולאָזן... אַנדערע שרייען: כעלעם איז סדום! און דער ייד הייבט דערווייל אָן גוססן...

מען וועט דאָך אים נישט לאָזן, חלילה, שטאַרבן אין גאַס! ווערט אַ שאלה, ווו אַהין? — טראָגן זיך די באַלעבאַטים אָפּ — אַנדערע האָבן נישט ווו, גייט פּונקט פאַרביי דער רב, זאָגט ער: צו מיר! מן הסתם צו מיר! —

מען האָט אים נאָך קיינמאָל נישט אַזוי פיל פון בויגן געפאָלגט...

ליגט מען דעם גוסס אין רבס בעט אַריין, ליגט ער, ווי אין דער הינערפלעט — דער רב זיצט ביים טיש, קוקט אין אַ ספר אַריין, וואַרפט אַלע פּאָר שורות אַן אויג צום חולה — אין גאַס דרייען זיך אַרום יידן, טאָמער וואָס, זאָל מען זיין גרייט... עס פאַלט צו די נאַכט — דער רב וויל זיך שטעלן מעריב דאַווענען, דערהערט ער, דער חולה רופט. גייט ער צו אים מיט גרויס רחמים צו, בייגט זיך אים איבערן מויל און הערט, — ער רעכנט: אַ צוואת שכיב מרע...

— רבי, בלאָזט פון די ליפּן אַרויס דער חולה, — איך בין אַ גרויסער בעל עבירה . . . און איך וויל אַזוי נישט שטאַרבן, כ׳וויל מיך פאַר אייך מתוודה זיין...

וויל דער רב אַריינרופן מענטשן. כאַפּט אים דער חולה ביי דער האַנט: חס ושלום! — אונטער פיר אויגן וויל ער...

דערציילט ער אים, אַז כל ימיו איז ער אַ בעטלער געווען און — אַ פאַלשער בעטלער. געגאַנגען נאָך ברויט פאַר ווייב און קינד, און האָט קיינמאָל קיין ווייב און קיין קינד נישט געהאַט... געבעטלט אויף הכנסת כלה פאַר עלטערע טעכטער — און שטענדיק געווען אַליין, ווי אַ שטיין אין פעלד... צוזאַמענגענומען אויסצוהאַלטן ישיבות — און קיין שום תלמיד־חכם האָט דערפון קיין שום טובת־הנאה נישט געהאַט . . . אויף ארץ ישראל — נישט אַוועקגעשיקט קיין פּרוטה! פאַר ר׳ שמעון בר יוחאים קבר — און זיך אין בוזעם אַריינגעשטעקט... מיט ארץ־ישראל־ערד געהאַנדלט, און הינטערן פּלויט גענומען... וכדומה...

און אַרויסגראַבלענדיק אַ לייוונטענעם בייטל פון בוזעם, זאָגט ער: און דאָס האָב איך אָנגעזאַמלט!

hand, who's going to take him in? Householders shrink back—every room in every house is overcrowded. And just then the rabbi comes up. And you have just one guess where the beggar man winds up.

So they carry him into the rabbi's one-room cottage and there he lies, in a trance. The rabbi sits at the table, a sacred book open before him. Every now and then, he casts a glance at the sick man. Outside the cottage a number of Jews linger uneasily—who knows whether help will be needed? Night draws on, and the rabbi is about to begin the evening prayer when he hears a stirring in the bed. He bends over the sick man compassionately, ear to lips.

"Rabbi," the sick man breathes, "I have been a great sinner. I cannot die without confessing."

The rabbi makes a gesture as if to call in witnesses. The sick man stops him. "God forbid. Just we two."

And he tells the rabbi that all his life he has been a mendicant—and a fraudulent one: he begged for bread in the name of wife and children, and never had wife or child; begged for dowries for the marrying off of aging daughters; collected funds for talmudic academies and for institutions in Palestine, but not a kopeck of that money was ever seen by a poor scholar or by a needy resident of the Holy Land. He peddled Palestine soil, which the pious put under their heads in their own coffins, and he had dug it under the nearest hedge.

And he draws from under his ragged kapote a linen bag, saying, "This is what I've collected and saved!" He opens it: wads of banknotes. "Take it, Rabbi. Distribute it among the poor. Do with it as you think fit."

The rabbi of Chelm leaps to the window with a joyous shout. He is suddenly fifty years younger. "Jews! Charity money! Come in and count!"

But when the Jews enter, the beggar has vanished. So has the sack of money. Magic again! Another nightmare!

Down below, Satan mutters: "This time it was not in the open; no chance of being found out."

The black folk are in despair! Then Lilith, the demon-woman, springs to the front. "I'll bring him in—the old ways are the best."

So it came to pass one day that the rabbi of Chelm, feeling some disturbance in his health, sent the beadle for the barber-surgeon, thinking that it might be well to do a little bloodletting. Meanwhile, the hour arrived for afternoon prayers, and the rabbi was stationed at the Eighteen Benedictions, which the worshiper must repeat standing motionless and facing east. The door opened and a young woman came in carrying a fowl. Obviously, a ritual question. Is the fowl kosher or unkosher? The rabbi is absorbed in his prayers; the young woman will wait. And waiting, she begins to hum to herself, absentmindedly as it were. And what a voice! The voice of womanhood itself! Need I tell you that the rabbi of Chelm doesn't even hear it? So the young woman, seemingly bored, sits down and begins to rock herself in the chair. The rocking and the humming fill the room. What of it? If a snake were to enter the room and bite the rabbi of Chelm, do you think that his attention would be deflected from his prayers?

The rabbi finishes the Eighteen Benedictions, takes the three ritual steps backward, spits ritually on idol worshipers, repeats the closing prayer, seats himself at the table, and says in his quiet, good-humored way, "Let's see the fowl."

The young woman leans forward to put the fowl in his hand; in the same good-humored voice the rabbi says: "Put it on the table. A grown-up Jewish girl should know better than that." She begins to tell where and how she got the fowl and makes a long story of it; she can't sit still, and begins to wander about the room as she talks. The voice fills every corner with music; the white teeth flash, the white body shines through the dress, her sleeves are rolled up, a perfume as of precious spices rises from her flesh. She stands behind the rabbi and leans over; she breathes on him. And it's all wasted. The rabbi listens, examines the fowl, puts it back on the table, and says: "Kosher! And you, young woman, had better see about getting yourself a husband."

Maid and fowl disappear through the window. The rabbi smiles. He knows all about it.

Again an assembly of the black folk below. Some say this and some say that. A young and untried demon, without a feather in his hat, without a tooth dangling from his neck, asks:

"But hasn't the rabbi of Chelm a single weakness?"

"Stripped clean of weaknesses" is the answer.

"No enjoyments?"

"Maybe the ritual steambath on Friday afternoon."

The young demon persists. "But hasn't he some special custom of his own, some harmless habit or trick—like rolling bread pills after a meal while he says grace?"

"Nobody's seen him eat. Probably has no such habit."

But then Lilith recalls that when the perfume of her body assailed the nostrils of the rabbi, he took a pinch of snuff.

"That's it!" exclaims the young demon.

און גיט אַן עפן אויף: סאַמע באַנק־צעטלעך — און איינס און איינס — הונדערטער!

— דאָס — זאָגט ער — גיב איך אייך איבער, רבי, אַלס געצאָלט, — אויף צדקה, לפי ראות עיניך.

גיט דער כעלעמער רב אַ שפּרונג־אָפּ צום פענצטער, רייסט עס אויף און גיט אַ געשריי אַרויס: יידן, קומט אַריין ציילן צדקה־געלט! — גלייך, ער וואָלט יונגער געוואָרן מיט 50 יאָר — —

לויפט מען אַריין — קיין באַנק־צעטלען, קיין גוסס, — נאָר אַ צערודערט בעט און צוויי אויסגעהאַקטע שויבן...

קלערט מען ווייטער. אַ חלום, צי, חס ושלום, — כישוף; דער בעל־דבר שטייט מיט אַן אָפן מויל און זאָגט:

שוין נ י ש ט קיין מלתא דעבידא לגלויי...

דער שוואַרצער עולם איז צערודערט!

זאָגט לילית: ער וועט קומען אויף מ י י נ ע הענט — אַלטע מיטלען! —

איז אַמאָל דער כעלעמער רב נישט בקו הבריאה, שיקט ער דעם שמש נאָכן פעלדשער, ער זאָל אים לאָזן אַביסל אָדער, די געבליטן אָפּ־צוציען... און שטעלט זיך דערווייל, צו שקיעת החמה איז עס געווען, מנחה דאַווענען. — שטייט ביי דער וואַנט שמונה עשרה — עפנט זיך די טיר, קומט אַריין אַ מויד מיט אַ שאלה. דער רב דאַוונט, וועט זי וואַרטן. דרייט זי זיך אַרום, גייט אויף און אָפּ — דער רב קוקט זיך נישט אום... פאַרגעסט זי זיך כלומרשט, הייבט אָן עפּעס אונטערצו־זינגען... און האָט, פאַרשטייט איר מיך, אַן אַ מ ת ק ו ל ב א ש ה!... נו — הערט ער זי? ווערט זי, מכלומרשט, מיד, כאַפּט און זעצט זיך, און צעווינגט זיך אויפן בענקל; ס'בענקל סקריפּעט... נאַריש — ווען אַ שלאַנג קומט אים ביסן, רירט ער זיך אויך נישט פון אָרט! ווערט די מויד שוין אַביסל בייז, און לויפט האַסטיקער ווייטער אי־בער דער שטוב. גייט אויס דער רב שמונה עשרה, זאָגט ווייטער, שפּייט אויס, זאָגט אָפּ די רעשט... זעצט זיך צום טיש, און מאַכט געלאַסן: ווייז דעם עוף! ווייל זי אים געבן דעם עוף אין האַנט אַריין, זאָגט ער איר ווייטער גאַנץ געלאַסן: לייג אויפן טיש... אַ יידישע טאָכטער, מוסרט ער זי מיט גוטן, דאַרף וויסן, ווי אַזוי מען דערלאַנגט... לייגט זי... עפּעס אַ הינדל. זאָגט ער: דערצייל! דערציילט זי באריכות, ווי מען האָט די הון ביי אַ גויע געקויפט, אַהיימגעבראַכט, ווי די הון איז אַנטלאָפן, ווי מען האָט זי געכאַפּט... און לאַכט דערביי, און זעצט אויס די ציינדלעך, און דאָס קול קלינגט אָפּ אין אַלע ווינקעלעך, און פון די ציינדלעך איז כמעט אַ שיין דורכגעפלויגן, אַזוי ווייס זענען זיי געווען... און רעדנדיק און לאַכנדיק דרייט זי זיך אַזוי אַרום טיש... און אַרבל האָט זי קורצע, פאַרקאַשערטע; הענט — נאַקעטע, ס'העמד פון פאַרנט אויפגעריסן, און דאָס לייב, — זי האָט זיך מיט עפּעס אויסגעשמירט, — שמעקט מכל המינים בשמים! — און זי סטאַרעט זיך... און רירט זיך אָן אָן טיש, אָן בענקל, אָן רבס האַנט... קוקט ער אויף דעם הינדל, לויפט זי און שטעלט זיך אים פון הינטן, און קוקט אַריבער, און רירט אָן מיט דער מאָרדעטשקע דעם קאָפּ... און דער אָטעם וואַרעמט אים דורך דער יאַרמולקע... בלאָזט אויפן נאַקעטן האַלדז און — אַלץ בחנם! דער רב הערט אויס, וואַרפט נאָכאַמאָל אַן אויג, ווו מען דאַרף און זאָגט: כשר! און דו, — זאָגט ער, מיידל, היים דיר רעדן אַ שידוך!!!

פליט אַרויס די מויד מיט דער הון דורכן פענצטער...

שמייכלט דער רב. ער האָט שוין פאַרשטאַנען, וואָס עס באַטייט — און גאָר נישט.

און דאָרט איז ווייטער אַן אסיפה. זה בכה וזה בכה. רופט זיך אָן גאָר אַ יונג לאַפּיטוטל, ערשט אויף דער לערן, נאָך קיין איין פעדער נישט אין קאָפּ און קיין איין צאָן אַרום האַלדז, רופט ער זיך אָן און זאָגט: —

האָט דער כעלעמער רב גאָר קיין תאווה נישט?

— איינגאַנצן אויסגעטון! — ענטפערט מען.

— האָט גאָרנישט ליב?

— אפשר אַ שוויץ־באָד ערב שבת...

פויזע. גיט ער נאָך אַ פרעג: האָט ער נישט עפּעס אַ מנהג, אַ גע־וווינהייט, קנעטן, למשל, קיילעכלעך פון ברויט ביים בענטשן?...

— מען האָט אים נישט געזען עסן! מן הסתם נ י ש ט...

Every Friday afternoon, having bathed for the Sabbath, the rabbi of Chelm used to go for a walk in the woods. He always took the same path, between a wheatfield and a cornfield; and as he walked, he repeated by heart—as pious Jews are wont to do on Friday afternoons—the Song of Songs. Now, knowing himself to be an absentminded man, and fearing that some Friday afternoon he would wander out too far and fail to return in time for the Reception of the Sabbath—a grievous transgression—he had created, for his own protection, a special device. He had measured the distance against the time it took to repeat the Song of Songs and had found that halfway through the prayer he reached a certain tree. There he would sit down, treat himself to a hearty pinch of snuff from his goat's-horn snuffbox, rest awhile, then get up and return, saying the second half of the prayer. Thus, he would get back exactly in time for the Reception of the Sabbath.

One fateful Friday, just before the rabbi of Chelm set out for his walk, a spindly-legged little fellow, dressed like a German in a derby hat and green-striped trousers, appeared on the scene, uprooted the tree mentioned above, and carried it out farther into the woods; he replanted it and sat himself down on the farther side.

The rabbi, meanwhile, arrives on the spot where he has always found the tree. He is halfway through the Song of Songs, and the tree, he perceives, is quite a distance off. He is shocked. Obviously, he has been repeating the prayer mechanically, rapidly, without absorption and contemplation—also a grievous transgression. He will do penance at once. He will refuse himself that pinch of snuff until he has reached the tree. His nose itches for the grateful tickle of the snuff, his heart is faint with longing—but no! Not until he has reached the tree. His limbs are feeble, and his steps are tottering. It takes him a long time to get there. And all the time there is this itching and longing, so that he can hardly see. And now at last he reaches the tree; he sits down and snatches the snuffbox from his pocket; but his hands are all atremble, and just at that moment a wind begins to blow from the other side of the tree (it's that miserable little German, of course, blowing) and the snuffbox falls out of the rabbi's hands. He reaches for it. The wind grows stronger and the box rolls away. The rabbi crawls after it on all fours, his body crying out for the strong taste of the snuff. The wretched German grins, and blows harder. Then suddenly he uproots the tree again, and replants it in its proper place. The rabbi looks up, wondering what has happened to the tree. He perceives that it is night; the sky is studded with stars! Sabbath has begun! The sun has set, and he has not even noticed it, so furiously has his heart been set on the pinch of snuff.

But wait, my friends. The sin of the rabbi in failing to appear for the Reception of the Sabbath was the lesser of the two sins into which his lust for snuff led him that evil day. For the demon kept blowing, the snuffbox kept rolling, and the rabbi, crawling after it in anguish, went out beyond the limits of a permissible Sabbath walk.

The brilliant young demon, returning to the nether regions, was at once entrusted with another highly important mission.

Addressing the mephitic assembly before his departure, he said: "Gentlemen, nobody ever stubs his toe against a mountain. It's the little lusts that bring a man down."

1906 (translated by Maurice Samuel)

איין לילית דערמאָנט זיך, אַז ווען ער האָט אירע בשמים דערפילט, האָט ער געכאַפּט אַ שמעק טאַבאַק!

— גענוג! — זאָגט ער — און נעמט רשות — ואיננו!

אַ מנהג ישן האָט דער כעלעמער רב געהאַט, יעדן ערב שבת נאָכן באָד, ארויסצוגיין אין פעלד אריין, — געהאַט שוין אַ וועג צווישן ווייץ און צווישן קאָרן — און צו זאָגן בעל־פּה שיר־השירים. און ווייל ער איז געווען אַ ייד אַ פאַרחושטער, און האָט מורא געהאַט, ער זאָל נישט פאַרגיין צו ווייט, האָט ער זיך איינמאָל פאַר אַלע מאָל אויסגעמאָסטן מיט די טריט דעם וועג. און געמאַכט זיך אַ סימן אָן אַ ביימל... „מה נאה אילן זה", האָט ער נ י ש ט געזאָגט, כאָטש אויפן ביימל זענען געוואַקסן פ י ר ו ת ווי ק ר ע ל ן... נאָר פאַר אַ סימן... פלעגט ער האַלב שיר־השירים אָפּזאָגן אויפן וועג ביז צום ביימל, אנידערזעצן זיך, נעמען אַ שמעק טאַבאַק פון קאָרענעם פּושקעלע, אָפּרוען זיך אַ ווײַלע, און אויפשטיין, גיין צו קבלת שבת, און אָפּזאָגן די צווייטע העלפט שיר השירים צוריקוועגס... און פלעגט קומען פּונקט צו קבלת שבת!...

איינמאָל, איידער דער רב איז אָנגעקומען, באַווייזט זיך אויף דעם אָרט אַ דייטשל, מיט אַ קאַפּעליוש, מיט הויזן אין גרינע פּאַסן, און גיט אַ רייס אויס דאָס ביימל און גיט עס אַ טראָג־איבער אַ שטיק ווייטער, און זעצט זיך אונטער'ן ביימל פון יענער זייט, און זיצט — אַ שמאָל דייטשל — מען זעט עס נישט ארויס.

קומט אָן דערווייל דער רב צום אָרט, ווו דאָס ביימל איז געשטאַנען — האַלב שיר השירים אָפּגעזאָגט, און צום ביימל איז נאָך ווייט!... איז ער זיך מצער: רעכנט ער, ער האָט געזאָגט שלא בכוונה. נעמט ער אויף זיך באַלד אַ תשובה. עס האָט זיך אים, ווי אַלע מאָל, פאַרוואָלט אַ שמעק טון... דאָס האַרץ חלשט אים — ער וועט נישט נעמען, ביז ער וועט נישט צוקומען צום ביימל! ער איז אפילו שוין אַביסל מיד... נאָר משנה זיין וועט ער נישט... און ער גייט קוים, ער קומט צום ביימל צו. אַזוי מיד איז ער געווען און אַזוי האָט זיך אים פאַרגלוסט אַ שמעק טאַבאַק — ממש די אויגן זעען נישט! נאָר, געלויבט השם יתברך — ער זיצט שוין אונטערן ביימל! כאַפּט ארויס פון בוזעם דאָס קאָרענע פּושקעלע, עס ציטערן אים אויך די הענט, — גיט עפּעס פון הינטן אַ בלאָז, ס'קאָרענע פּושקעלע פאַלט אים פון דער האַנט ארויס; שטרעקט ער אויס די האַנט — עס גיט אַ בלאָז, מן הסתם — אַ ווינטל, — דאָס פּושקעלע קאָלערט זיך ווייטער, ער ציט זיך אויס אויף דער ערד, שטרעקט ווייטער אויס די הענט — ס'פּושקעלע קאָלערט זיך, און ער קריכט נאָך: דער שמעק־טאַבאַק ציט אים... קריכט ער אַזוי אויף אַלע פיר... שמייכלט דאָס דייטשל אונטערן ביימל פון יענער זייט און הערט נישט אויף צו בלאָזן. פּלוצלינג גיט ער אַ כאַפּ ארויס דאָס ביימל... און כהרף עין שטעלט ער עס ווידער, ווו עס איז געשטאַנען... דער רב האָט נישט אויסגעפּעיעט צו כאַפּן ס'פּושקעלע . . . עס בלאָזט ווייטער... דער רב גיט אַ קוק: דאָס ביימל שטייט פאַר אים ווייט! מיינט ער, אַז ער איז, פאַרטראַכטערהייט, פאַרקראָכן צו אַן אַנדער ביימל, — הייבט ער אויף די אויגן צום הימל — אויסגעשטערנט! ער האָט אפילו שקיעת החמה נישט באַמערקט... אַזוי האָט אים דער שמעק טאַבאַק געצויגן! — אמת, זייער אַ ליכטיקע נאַכט געווען... מילא, עס איז מער ווי אַ תחום שבת — אין שטאָדט אריין וועט ער נישט גיין, שפּייזן וועלן אים די קראָען, וואָס האָבן אליהו הנביא געשפּייזט... נאָר כאַפּן ס'פּושקעלע — מוז ער...

און ער קריכט נאָך... און דאָס דייטשל בלאָזט, ס'פּושקעלע קאָלערט זיך... — כ'וועל אייך לאַנג נישט ברייען, ער איז אריבער איבער אַ תחום שבת!...

דאָס לאַפּיטוטל האָט באַלד אַ גרעסערע שליחות באַקומען!

פאַר'ן אוועקגיין, האָט ער צום שוואַרצן עולם געזאָגט:

— איבער אַ באַרג פאַלט מען נישט... געשווינדער שטרויכלט מען איבער ק ל י י נ ע תאַוועלעך.

דער יוד, 1906 נומ׳ 13; ז׳ 2-7